परिच्छेद- ५
दीर्घकालीन एकीकृत सहकारी रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयन व्यवस्था

५.१ रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको अवधारणा र दृष्टिकोण

यस दीर्घकालीन रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि देहायका अवधारणा र दृष्टिकोण अवलम्वन गरिनेछः

(क) रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि वहुपक्षीय अवधारणा र दृष्टिकोण अवलम्वन गरिनेछ । यसमा रणनीतिक कार्यान्वयन, संरचनागत सक्षमता हासिल गर्ने, पद्धतिगत उपयुक्तता, मनोव्यवहारगत क्षमता विकास एवं व्यापक सहकार्य र साझेदारीको दृष्टिकोण अवलम्वन गरिनेछ ।

(ख) परिवर्तनको सिद्धान्तले कुनै सुधार वा परिवर्तन कसरी कार्यान्वयनमा ल्याउन सकिन्छ र किन कुनै सुधारको प्रयासलाई उपलब्धिमूलक बनाउन सकिन्छ भन्ने कुराको वस्तुगत आधार निर्माण गर्दछ । यसलाई परिवर्तन र सुधारको मार्गचित्र, सक्षमता, कार्यान्वयनका तरिका, समस्या र समाधानका उपाय, आदिको संयोजित रुपमा अंगिकार गरिनेछ ।

(ग) रणनीतिक योजनाको प्रभावकारिता र उपयुक्तता यसको कार्यान्वयन र प्राप्त नतिजामा आधारित हुन्छ । प्रस्तावित रणनीतिक योजनाले अपेक्षा गरे अनुसारको उपलब्धि र नतिजा हासिल गर्न राजनीतिक क्षमता र इच्छाशक्तिको उचित संयोजन र समन्वयन गरिनेछ । साथै सफल कार्यान्वयनका लागि विवेकशीलता (Logic and Rationality), मनोवेगात्मक क्षमता (Emotional Competence) र रणनीतिक पहल (Strategic Move) आवश्यक पर्दछ ।

(घ) रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शासकीय र विकास पद्धतिमा मूलप्रवाहीकरण, सवल र अनुकूल वातावरणको निर्माण, सक्षम कार्यान्वयन व्यवस्था, प्रभावकारी अनुगमन र मूल्यांकनका साथै सरोकारवाको अर्थपूर्ण साझेदारी र सहकार्यको सुनिश्चितता गरिनेछ । कार्यान्वयनका लागि सवल र अनुकूल वातावरणको निर्माणका लागि राजनीतिक स्वामित्व, समर्थन र सहयोगका साथै सरोकारवाला सबैको सद्भाव र सार्थक सहभागिता हासिल गरिनेछ । यसका लागि सूचना, शिक्षा र संचार कार्यनीति र योजनाको उपयोग गरी रणनीतिक योजना प्रतिको सचेतना र सकारात्मकताका लागि अधिवाचन र पैरबी गरिनेछ ।

(ङ) त्यसैगरी सक्षम कार्यान्वयन व्यवस्था अन्तरगत रणनीतिक कार्ययोजना, पर्याप्त र उपयुक्त कानुनी व्यवस्था, समर्पित र सक्षम संस्थागत व्यवस्था, कार्यसम्पादनमा आधारित व्यवस्थापन पद्धति, संरचनागत तथा मनोव्यवहारगत समन्वय र सामन्जस्यको विश्वसनीयता हासिल गरिनेछ ।

(च) रणनीतिक योजना कार्यान्वयनमा अवरोध गर्ने पक्षको समयमै पहिचान गर्ने र कार्यान्वयनमा आइपर्ने जोखिमको पूर्वानुमान र समाधानको तत्परता जस्ता सक्षमताको विकास गरिनेछ ।

(छ) कार्यान्वयनको नतिजाको गुणस्तरको सुनिश्चिततताका लागि अनुगमन र समीक्षा प्रणालीलाई सक्रिय र प्रभावकारी तुल्याई कार्यान्वयनमा आइपर्ने समस्याको समयमै पहिचान गर्ने र समाधान गर्ने पद्धति निर्माण गर्नु पर्दछ । त्यसैगरी कार्यसम्पादन र नतिजाप्रतिको जवाफदेहिता स्पष्ट पारिनु पर्दछ । रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको नतिजाको स्तरसंग प्रोत्साहन प्रणाली आवद्ध गरिनेछ ।

(ज) रणनीतिक योजनालाई गतिशील र निरन्तर सुधारको पद्धतिसहित गुणात्मक बनाउन प्रभावकारिताको मूल्यांकन गरी निरन्तर रुपमा सुधार र परिमार्जन गर्दै लगिनेछ ।

५.२ रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि कानुनी तथा संस्थागत व्यवस्था

उपयुक्त र पर्याप्त कानुन एवं सक्षम संस्थागत व्यवस्था रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि पूर्वाधारका रुपमा रहने वास्तविकतालाई आत्मसात गर्दै देहाय बमोजिमको कानुनी र संस्थागत व्यवस्था गरिनेछः

(क) संविधानमा उल्लिखित संघ तह, प्रदेश तह तथा स्थानीय तहमा निहित शासन र विकासको अधिकार र जिम्मेवारी सापेक्ष हुनेगरी सहकारी क्षेत्रलाई समतलीय तथा उध्वतलीय समन्वय, सामन्जस्य र अन्तरसम्बन्ध कायम गरी रणनीतिगत र संरचनागत मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।

(ख) रणनीतिक योजनाले अपेक्षा गरे अनुसारको सहकारी गतिशीलता हासिल गर्न तथा उपलब्धि र नतिजा हासिल गर्न अभिप्रेरित गर्ने गरी सहकारी मैत्री सिद्धान्त, मूल्य, मापदण्ड र आधार अनुकूलको कानुनी व्यवस्थाका लागि सहकारी सम्वद्ध प्रवर्द्धनमुखी नीति र कानुनी व्यवस्था अवलम्वन गरिनेछ । यसका लागि आवश्यकता अनुसार नीतिगत व्यवस्था र कानुनी व्यवस्थाको परिमार्जन र पुनर्लेखनको कार्यलाई प्राथमिकता साथ सम्पन्न गरिनेछ ।

(ग) सहकारी उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र प्रोत्साहनलाई सघाउन, सहकारी सुशासनलाई सुनिश्चित गर्ने र सहकारीको वित्तीय जोखिम व्यवस्थापन गर्न सक्षमता हासिल हुने गरी थप कानुनी व्यवस्था गरिनेछ जसबाट सहकारीलाई उच्च कार्यसम्पादनको क्षेत्र (High-Performing Sector) का रुपमा स्थापित गर्न सकिनेछ ।

(घ) रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनलाई उद्देश्यपरक र नतिजामूलक तुल्याउन देहाय बमोजिमको जिम्मेवारीसहितको संस्थागत व्यवस्था गरिनेछः

	संस्थागत व्यवस्था	जिम्मेवारी
१	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको नेतृत्व र कार्यकारी व्यवस्थापन तथा अन्तरतह । अन्तरमन्त्रालय । निकाय समन्वय र सामन्जस्य तथा मूलप्रवाहीकरण, सिद्धान्त, मापदण्ड र आधार निर्माण, प्रोत्साहन र सहजीकरण
२	निर्देशक समिति	नीति कार्यान्वयनको समन्वय र निर्देशन तथा अनुगमन र मूल्यांकन, समीक्षा
३	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	नीति विश्लेषण र सल्लाह, प्राविधिक संयोजन, संस्थागत क्षमता विकास, विकास योजना र कार्यक्रम कार्यान्वयन, सहकार्य र साझेदारी प्रवर्द्धन, अनुसन्धान र विकास
४	सहकारी सम्वद्ध संघसंस्था	सहकारी सुशासन र व्यावसायिक स्वायत्तताको प्रयोग, सहकारीसापेक्ष सिद्धान्त र मूल्य तथा नैतिकताको स्तरको पालना, सक्षम सहकारी व्यवस्थापन
५	सहकारीसम्बन्धी प्राज्ञिक तथा अनुसन्धान र विकास प्रतिष्ठान	प्राज्ञिक संयोजन र प्रवाह, अनुसन्धान र विकास, व्यावसायिक तथा पेशागत क्षमता विकास
६	विचार समूह (Think Tank)	स्वतन्त्र मूल्यांकन, सल्लाह र परामर्श

(ङ) राष्ट्रिय योजना आयोग, प्रदेश तथा स्थानीय तहका योजना संगठनमा सहकारी क्षेत्रको सहभागितात्मक प्रतिनिधित्व सुनिश्चित गरिनेछ ।

(च) मुलुकको (संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह) राजश्व तथा बजेटसम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने संरचनामा सहकारी क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता गराइनेछ ।

५.३ रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन र मूल्यांकन व्यवस्था

(क) रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको प्रत्येक पांच बर्षको २ बर्ष ६ महिना पश्चात मध्यकालीन तथा प्रत्येक ५ बर्षको अवधिपश्चात योजना कार्यान्वयनको स्वतन्त्र

रुपमा प्रभावकारिता मूल्यांकन गरी आवश्यकता अनुसार रणनीतिगत परिमार्जन र सुधार गरिनेछ ।

(ख) रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको प्रभावकारिता मापनका लागि उपलब्धिको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्नका कार्यसम्पादन नतिजा परीक्षण सूचक निर्माण गरी लागू गरिनेछ ।

(ग) कार्यान्वयनको प्रभावकारिता परीक्षण गर्न सरोकारवालाको सहभागितामा व्यावसायिक तथा सामाजिक परीक्षण विधि एवं लैंगिक परीक्षण र वातावरण परीक्षण अवलम्वन गरिनेछ ।

(घ) अनुगमन र मूल्यांकनलाई वस्तुगत तथ्य र प्रमाणमा आधारित तुल्याउन "एकीकृत सहकारी सूचना व्यवस्थापन पद्धति" को विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

(ङ) सहकारी सम्वद्ध मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्डलाई रणनीतिक तथा नतिजामूलक उपलब्धि र प्रभावकारिता अनुगमन र मूल्यांकन गर्न तथा सो का आधारमा सुधार गर्नका लागि सक्षम बनाइनेछ ।

(च) राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्डलाई सहकारी क्षेत्रको नियमन, कार्यक्रम कार्यान्वयन र उपलब्धिको नतिजा मापन गरी अनुगमन र मूल्यांकन गर्न सक्ने गरी संस्थागत क्षमतामा सुधार गरिनेछ ।

(छ) सहकारीक्षेत्रको विकास तथा व्यवस्थापनका लागि संचालन गरिने पेशागत तथा व्यावसायिक क्रियाकलापको अनुगमनका लागि सहकारीसम्बद्ध संघसंस्थालाई जिम्मेवार तुल्याउने गरी संस्थागत क्षमता सुदृढ गरिनेछ ।

(ज) योजना कार्यान्वयनको नतिजालाई सम्वद्ध पक्ष र सरोकारवालालाई सुसूचित गर्ने गरी प्रत्येक बर्ष सार्वजनिकीकरण गरी विकासात्मक अनुपोषण प्राप्त गरिनेछ ।

(झ) सहकारीसुशासन र विकास योजना कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्यांकनलाई व्यवस्थित र पारदर्शी तुल्याउन विशेषीकृत अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका बनाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।

(ञ) संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा गरिने सहकारीसम्बन्धी नीति र योजना कार्यान्वयन समीक्षा गोष्ठी एवंराष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समिति र मन्त्रालयस्तरीय विकास समस्या समाधान समितिको बैठकमा यस रणनीतिक योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा समीक्षा गरिनेछ ।

(ट) रणनीतिक योजनाको प्रदेश तह तथा स्थानीय तहमा कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहसंग आपसि समझदारी गरिनेछ ।

(ठ) रणनीतिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सचेतना र पैरबीको कार्यलाई प्रभावकारी तुल्याउन प्रत्येक तहमा सूचना, शिक्षा तथा संचार कार्यनीति लागू गरिनेछ ।

५.४ विशेषीकृत रणनीति र कार्ययोजना

(क) यस रणनीतिक योजनालाई सहकारी क्षेत्रको विकास र सुशासन हासिल गर्नका लागि संघ तहका विभिन्न क्षेत्रगत विकास नीतिहरु, प्रदेश तहका शासकीय तथा विकास संरचना एवं स्थानीय तहको सहकारी क्षेत्रका लागि मार्गदर्शक नीतिगत आधारका रुपमा उपयोग गरिनेछ ।

(ख) यस रणनीतिक योजनासम्बद्ध विषयमा आवश्यकता अनुसार विशेषीकृत रणनीति, योजना र कार्यक्रम सहभागितामूलक तरिकाले तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(ग) विकासका विभिन्न क्षेत्रगत तहमा सहकारीको विषयलाई समावेश गर्न योजनावद्ध रुपमा समन्वय र सहजीकरण गरिनेछ ।

(घ) सहकारी क्षेत्रका लागि सार्वजनिक क्षेत्रको योगदान स्पष्ट हुने गरी संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा विशेष लगानी योजना बनाई स्रोत परिचालन गरिनेछ ।

(ङ) कार्यान्वयनलाई योजनावद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक तुल्याउन सहभागितामूलक तरिकाले कार्ययोजना बनाई लागू गरिनेछ ।

(च) रणनीतिक योजनाले प्रस्ताव गरेका उपलब्धि तथा नतिजाको क्षेत्र अनुसारका क्रियाकलाप संचालन गर्न योजनाको पहिलो पांच बर्षका लागि कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । पहिलो पांच बर्षको योजना कार्यान्वयनको प्रगति समीक्षाका आधारमा बांकी अवधिका लागि कार्यान्वयन योजना बनाई कार्यान्वयन गर्न सिफारिश गरिएको छ । रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयन योजना देहाय बमोजिम प्रस्तुत गरिएको छः

उपलब्धि र नतिजाको क्षेत्र	संचालन गरिने क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	कार्यान्वयनको समयतालिका (शुरुआत गर्ने र पांच बर्षको अवधिसम्म निरन्तरता दिने) पहिलो पांच बर्षको					नतिजा अनुगमन सूचक
(क)सहकारी क्षेत्रको वित्तीय स्रोत, श्रम, सीप र पुंजीको परिचालन गरी सहकारी उन्मुख आर्थिक समृद्धि हासिल गर्ने ।	१. समष्टीगत आर्थिक नीतिमा सहकारी क्षेत्रको मान्यता	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	पहिलो बर्ष	दोस्रो बर्ष	तेस्रो बर्ष	चौथो बर्ष	पांचौ बर्ष	सहकारीको प्राथमिकता कायम
	२. विषयगत क्षेत्र (कृषि, पर्यटन, उद्योग, पूर्वाधार विकास, बैंकिंग, यातायात, वन, आधारभूत	सम्बन्धित मन्त्रालय	⇨					संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा सहकारी कार्यक्रम

	सेवा) मा रोजगारी प्रवर्द्धनका विशेष योजना तथा कार्यक्रम							
	३.सहकारी उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा उद्यमशीलता
	४. महिला सहकारी उद्यमशीलता विकास कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा महिला उद्यमशीलता
	५. सहकारी उद्यमशीलताका लागि व्यावसायिक विकास सहयोग	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा व्यावसायिक क्षमता विकास
	६. युवा लक्षित सहकारी उद्यमशीलता विकास	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→ →					सहकारीमा युवा उद्यमशीलता
	७. सहकारीसापेक्ष उद्यमशीलता प्रवर्द्धनका लागि अनुसन्धान	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड						सहकारी उद्यमशीलताका लागि अनुसन्धान
	८. सहकारी प्राज्ञिक तथा प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					प्रतिष्ठानको स्थापना
	९. सहकारी प्रशिक्षण प्रणालीको सुदृढीकरण र विस्तार	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सुदृढ सहकारी प्रशिक्षण
	१०. प्रादेशिक तथा स्थानीय तहमा सहकारी व्यावसायिक तालिम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				सहकारी व्यावसायिक तालिमको प्रसार
	११. सहकारी नेतृत्व विकास तथा व्यावसायिक तालिमको प्रभावकारिताका लागि अनुगमन र मूल्यांकन व्यवस्थामा सुधार	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				तालिमको प्रभावकारिता हासिल
	१२.सहकारी उन्मुख औद्योगिक व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा लगानी प्रवर्द्धन	उद्योग मन्त्रालय		→				सहकारीमा औद्योगीकरण र लगानी
	१३. ग्रामीण क्षेत्रमा	राष्ट्रिय सहकारी विकास		→				सहकारी कृषि

	सहकारी खेती तथा उद्यम प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन	बोर्ड						उद्यमको विकास
	१४.सहकारी प्रवर्द्धित विशेष आर्थिक क्षेत्रको स्थापना	उद्योग मन्त्रालय			⇨			विशेष आर्थिक क्षेत्र स्थापना
	१५.सहकारी उद्यम सम्भाव्यता अध्ययन र औद्योगिक परियोजना बैंक स्थापना	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड			⇨			सहकारी उद्योग परियोजना बैंकको स्थापना
	१६.सहकारीका लागि उपयुक्त औद्योगिक प्रविधि विकासका लागि अनुसन्धान	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड			⇨			सहकारीका लागि औद्योगिक प्रविधि विकास
	१७.सहकारी बैंकको सुदृढीकरण	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड			⇨			सुदृढ सहकारी बैंक
	१८.सहकारी लगानी मन्चको स्थापना	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय				⇨		सहकारी लगानी मन्चको स्थापना
	१९.सहकारी मार्फत युवा स्वरोजगार प्रवर्द्धन	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	⇨					सहकारीमा संलग्न हुने युवाका लागि रोजगारी
	२०.वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाको व्यावसायिक दक्षताको उपयोग र प्रवर्द्धनका लागि आर्थिक पुनर्एकीकरण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		⇨				वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवाको आर्थिक पुनर्एकीकरण
	२१.सहकारी उद्यम तथा रोजगारीका लागि वित्तीय तथा व्यवस्थापकीय प्रोत्साहन	अर्थ मन्त्रालय		⇨				सहकारीमा रोजगारीका लागि प्रोत्साहन
	२२.सहकारी रोजगार प्रवर्द्धन कोष स्थापना	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय			⇨			सहकारी रोजगार प्रवर्द्धन कोषको स्थापना
	२३.सहकारी उद्यमको उत्पादकत्व अभिवृद्धि	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड				⇨		सहकारीको उत्पादकत्व

	सहयोग कार्यक्रम							अभिवृद्धि
	२४.अनौपचारिक आर्थिक क्षेत्रमा सहकारीकरणको विस्तार	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड				→		सहकारीको विस्तार
	२५.रोजगारीका आधारमा सहकारीलाई प्रोत्साहन	अर्थ मन्त्रालय		→				सहकारी प्रोत्साहन
	२६. वातावरणमैत्री उत्पादनमा सहकारीको क्षमता विकास	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				सहकारीमा वातावरणमैत्री क्षमता विकास
	२७. वित्तीय प्रोत्साहनलाई दिगो तुल्याउन प्रोत्साहन कोषको व्यवस्था	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				प्रोत्साहन कोषको स्थापना
ख) मुलुकको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि सहकारी क्षेत्रलाई सक्षम र सशक्त तुल्याउने ।	१. विषयगत र क्षेत्रगत विकासमा सहकारीलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने गरी क्षमता विकास	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारीको मूलप्रवाहीकरण
	२. संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तहको शासकीय संरचनामा सहकारी क्षेत्रलाई प्राथमिकीकरण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					शासकीय संरचनामा सहकारीलाई प्राथमिकता
	३. आर्थिक स्थायित्व र सन्तुलनका लागि सहकारी बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारी बजार प्रवर्द्धन
	४. समाजमा पछाडी परेका समुदायका लागि लक्षित समूह सहकारी प्रवर्द्धन र पहुंच अभिवृद्धि कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					समावेशी सहकारिता
	५. दिगो जीवनयापनका लागि सहकारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					दिगो जीवनयापनका लागि सहकारी उन्मुखता
	६. सहकारीमा सार्वजनिक लगानी	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारीमा सार्वजनिक

	प्रवर्द्धन कार्यक्रम							लगानी वृद्धि
	७.सहकारी क्षेत्रको अग्रसरतामा लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण अभियान	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					समावेशी सहकारिता
	८. सहकारी मार्फत सामुदायिक आधारभूत सेवा विस्तार र पहुंच बृद्धि	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा सेवाप्रवाह क्षमता
	९. युवावर्गको सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा सहकारीको परिचालन	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					युवा विकासमा सहकारी
	१०. प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र दिगो विकासका लागि सहकारीको क्षमता विकास	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				प्रकृतिमैत्री सहकारी
	११. जलवायु परिवर्तन समानुकूलनमा सहकारीको योगदान वृद्धि	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				जलवायु समानुकूलनमा सहकारीको क्षमता विकास
	१२. सहकारी मार्फत खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				खाद्य सुरक्षामा सहकारी
	१३. सहकारी खेतीको आधुनिकीकरण र उत्पादन वृद्धि	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारी खेतीको प्रवर्द्धन
	१४. सामाजिक व्यवहार सुधारमा सहकारीको परिचालन	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सामाजिक व्यवहार सुधारमा सहकारीको योगदान
	१५. स्थानीय तह सहकारिता प्रवर्द्धन	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				स्थानीय तहमा सहकारिता विस्तार
(ग) सहकारीका	१. सहकारी साक्षरता	राष्ट्रिय सहकारी विकास	→					सहकारी

सिद्धान्त र मूल्यको सम्वर्द्धन गरी सहकारी संस्कृतिको विकास गर्ने ।	तथा सचेतना विकास कार्यक्रम	बोर्ड						सचेतना विकास
	२. सहकारी प्रलेख स्रोत केन्द्र स्थापना	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारी प्रलेख स्रोत केन्दको स्थापना
	३. अनौपचारिक क्षेत्रमा सहकारी शिक्षा प्रवर्द्धन	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					अनौपचारिक क्षेत्रमा सहकारिता विस्तार
	४. सहकारिता शिक्षा र प्रवर्द्धनका लागि सामुदायिक संस्था परिचालन कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा सामुदायिक योगदान
	५. महिला तथा युवाविशेष सहकारी संस्कृति प्रवर्द्धन	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					समावेशी आधारमा सहकारी संस्कृतिको विकास
	६. सहकारी व्यवस्थापन विकास प्रतिष्ठान स्थापना	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारी व्यवस्थापन विकास प्रतिष्ठानको स्थापना
	७.सहकारी संस्थामा कार्यसम्पादन तथा उत्पादकत्वमा आधारित व्यवस्थापन प्रणालीको सुदृढीकरण	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				सहकारीमा कार्यसम्पादन संस्कृति
	८. अन्तर सहकारी संजाल विकास र सुदृढीकरण	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				सहकारीमा गुणग्राही संजाल
	९. सहकारी निजी क्षेत्र साझेदारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		→				सहकार्य र साझेदारीको विकास
	१०. सहकारिता प्रवर्द्धनका लागि आमसंचारको उपयोग	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीको व्यापकता वृद्धि
	११. सहकारिताको विस्तारका लागि युवा लक्षित कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा युवा योगदान
	१२. सहकारी सदस्य	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारीमा

	तथा समूहमा सहकारी नैतिकता तथा व्यावसायिकताको विकास							नैतिकता र व्यावसायिकता
(घ) सहकारी क्षेत्रमा संस्थागत क्षमता, स्वायत्तता, जवाफदेहिता र कानुनी परिपालनाका लागि सहकारी सुशासन कायम गर्ने ।	१. सहकारी नीति अनुसन्धान तथा सुधार योजना	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारी नीति क्षमता विकास
	२. सहकारी कानुनी सुधार कार्यक्रम	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारीमैत्री कानुन
	३. सहकारी नियमनका लागि संस्थागत सुधार कार्यक्रम	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारी नियमन क्षमता विकास
	४. सहकारी व्यवस्थापन दक्षता अभिवृद्धि कार्यक्रम	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारी व्यवस्थापन क्षमता विकास
	५. सहकारी क्षेत्रमा स्वार्थको द्वन्द्वको व्यवस्थापन क्षमता सुदृढीकरण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारीमा स्वार्थको द्वन्द्वको व्यवस्थापन क्षमता विकास
	६. कार्यसम्पादन क्षमताका आधारमा सहकारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड			→			सहकारी प्रोत्साहन
	७. सहकारी संस्थाका पदाधिकारीको नेतृत्व क्षमता विकास	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	→					सहकारीमा नेतृत्व क्षमता विकास
	८. सहकारीमा संलग्नतासम्बन्धी मापदण्ड र आधार निर्धारण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारीको स्तरीकरण
	९. सहकारीमा सहभागिताका लागि आवश्यक नैतिक र व्यवसायिक क्षमता निर्धारण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	→					सहकारीमा नैतिक क्षमता विकास
	१०. सहकारी संस्थाको अनुगमन र	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		→				सहकारी अनुगमन र

	मूल्यांकन व्यवस्थाको सुदृढीकरण							मूल्यांकन क्षमता विकास
	११. सहकारी संस्थाको सामाजिक लेखापरीक्षण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	⇨					सहकारीमा सामाजिक जवाफदेहिता
	१२. सहकारी सदस्यको सामाजिक तथा व्यवसायिक सुरक्षा कार्यक्रम	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय	⇨	⇨				सहकारी सदस्यको सामाजिक सुरक्षा
	१३. सहकारीको संस्थागत तथा कार्यगत सुधार	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय						सहकारी संस्थाको क्षमता विकास
	१४. सहकारी सदस्यको क्षमता विकास तथा उपयोग कार्यक्रम	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड	⇨					सहकारी सदस्यको क्षमताको उपयोग
	१५. सहकारी संस्थाको वित्तीय जोखिम नियन्त्रण क्षमता सुदृढीकरण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		⇨				सहकारीमा वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण
	१६. संस्थागत नियमनमा वित्तीय जोखिम व्यवस्थापनका मापदण्ड निर्धारण	सहकारीसम्वद्ध मन्त्रालय		⇨				सहकारीमा जोखिम व्यवस्थापन क्षमता विकास
	१७. सहकारी संस्था तथा सदस्यको सूचना प्रविधिसम्बन्धी क्षमता विकास	राष्ट्रिय सहकारी विकास बोर्ड		⇨				सहकारीमा सूचना प्रविधिको उपयोग र दक्षता वृद्धि
	१८. सहकारीमा सूचना प्रविधिको उपयोग क्षमता विकास			⇨				सहकारीमा सूचना प्रविधिको उपयोग र दक्षता वृद्धि
	१९. सहकारी सूचना प्रविधि केन्द्र स्थापना			⇨				सहकारी सूचना प्रविधि केन्द्रको स्थापना

५.५ स्रोत परिचालन र लगानीको सुनिश्चितता

(क) यस रणनीतिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापनका लागि सार्वजनिक क्षेत्रको लगानी संरचनामा प्राथमिकता दिइनेछ र सहकारी क्षेत्रको कार्यसम्पादन प्रगतिका आधारमा सार्वजनिक स्रोत व्यवस्थापनको आकार फराकिलो तुल्याउँदै लगिनेछ । यसलाई संघ तह, प्रदेश तह र स्थानीय तहमा सामन्जस्य गरिनेछ ।

(ख) सहकारी क्षेत्रको लगानीलाई योजनावद्ध र व्यवस्थित तुल्याउन सहकारी लगानी प्रवर्द्धन योजना र लगानी मन्चको अवधारणा लागू गरिनेछ ।

(ग) सहकारी क्षेत्रलाई उद्यमशीलतामा आधारित बनाउन र मुलुकको औद्योगीकरणमा मुख्य भूमिका प्रदान गर्नका लागि सहकारी उद्यमशीलता प्रोत्साहन कोषको व्यवस्था गरी परिचालन गरिनेछ ।

(घ) सहकारी क्षेत्रको विकास, प्रवर्द्धन र विस्तारका लागि अन्तरराष्ट्रिय विकास समुदाय र सरोकारवालाको वित्तीय तथा प्राविधिक योगदानलाई प्रोत्साहन गरी सहयोग र सहभागिता परिचालन गरिनेछ । यसका लागि सहकारी विकास कोषको दायरा फराकिलो तुल्याइनेछ ।

(ङ) सहकारी क्षेत्रको विकासका लागि गरिने कुल लगानी (शेयर पुंजी र कार्यक्रम संचालनका लागि वित्तीय साधन) मध्ये सहकारी सदस्य र समुदायको ८० प्रतिशत र सरकारी निकायको २० प्रतिशत लगानी सुनिश्चित गरिनेछ ।

(च) रणनीतिक योजना अर्न्तगत हासिल गर्नुपर्ने क्षेत्रगत स्थीर लगानी (रु खर्बमा) को स्थिति देहाय बमोजिम हुने अनुमान गरिएको छः

रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि वित्तीय साधनको प्रक्षेपण

लगानीको क्षेत्र	रणनीतिक योजना कार्यान्वयनका लागि लगानी गरिने वित्तीय साधनको प्रक्षेपण (रु अर्बमा)											
	पहिलो ५ बर्ष			दोस्रो ५ बर्ष			तेस्रो ५ बर्ष			चौथो ५ बर्ष		
	सहकारी	सरकारी	कुल	सहकारी	सरकारी	कुल	सहकारी	सरकारी	कुल	सहकारी	सरकारी	कुल
(क) कृषि सम्बन्धी सहकारी	६८	१७	८५	१३३	३३	१६६	२२२	५६	२७८	४३१	१०८	५३९
(ख) वचत तथा ऋण सहकारी	१९	५	२४	२०	५	२५	२३	६	२९	२६	७	३३
(ग) गैरकृषि सहकारी	९४	२३	११७	१४६	३७	१८३	२८२	७१	३५३	४९८	१२४	६२२
(घ) सेवा मूलक सहकारी	३१	८	३९	६३	१६	७९	१४२	३६	१७८	२९९	७५	३७४
कुल स्थीर लगानी	२१२	५३	२६५	३६२	९१	४५३	६६९	१६९	८३८	१२५४	३१४	१५६८